
De eindmeet in zicht? Impact van de pensioenhervorming op de begunstigden voor een vervroegd pensioen

Met de hervorming van het vervroegd rustpensioen beoogt de federale regering langere loopbanen. Door de leeftijd en de loopbaanvoorwaarden op te trekken, zullen heel wat werknemers wat langer moeten werken vooraleer vervroegd met pensioen te kunnen. Doordat de loopbaanvoorwaarden sterker stijgen dan de minimumleeftijd kunnen we bovendien verwachten dat minder werknemers de kans zullen hebben om via vervroegd rustpensioen de arbeidsmarkt te verlaten. In deze bijdrage gaan we na wat de potentiële impact is van de pensioenhervorming op de begunstigden voor een vervroegd rustpensioen. Dit doen we aan de hand van een steekproef van werknemers die in 2007 vervroegd met pensioen gingen. Op basis van hun loopbaangegevens gaan we na of ze ook met de nieuwe criteria in aanmerking zouden komen voor een vervroegd rustpensioen.

De pensioenhervorming

Huidige regelgeving

Vandaag kunnen werknemers vervroegd op rustpensioen vanaf de leeftijd van 60 jaar op voorwaarde dat ze minstens 35 loopbaan jaren kunnen aantonen. Er is dus een loopbaan van 35 jaar vereist om het recht op vervroegd pensioen te openen. Een kalenderjaar telt mee voor deze loopbaanvoorwaarde als een tewerkstelling of gelijkstelling kan worden bewezen die 'gewoonlijk en hoofdzakelijk' is. Hiervoor moet

de betrokkene in het kalenderjaar minstens een derde van een voltijds arbeidsregime aan prestaties of gelijkstellingen kunnen aantonen. Concreet betekent dit dat een kalenderjaar minstens 104 gepresteerde of gelijkgestelde dagen moet bevatten om in rekening genomen te worden voor de loopbaanberekening bij vervroegd pensioen (RVP, 2012).¹ Gepresteerde dagen slaan logischerwijze op periodes van tewerkstelling. Gelijkgestelde dagen zijn periodes waarin niet werd gewerkt, maar die toch meetellen in de berekening van de pensioenloopbaan. Onder deze gelijkgestelde dagen horen onder meer periodes van onvrijwillige werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, bevallingsrust, brugpensioen, militaire dienst en bepaalde vormen van loopbaanonderbreking.

In (juli) 1997 volstonden 20 loopbaan jaren, voor zowel man als vrouw, om vanaf 60 jaar op rustpensioen te gaan. De reguliere, officiële rustpensioenleeftijd bedroeg in die tijd 65 jaar voor de mannen en 61 jaar voor de vrouwen. Gaandeweg werd niet enkel de officiële pensioenleeftijd voor vrouwen opgetrokken tot 65 jaar (vanaf 2009), maar werd ook het minimum aantal loopbaan jaren voor vervroegd pensioen voor man en vrouw verhoogd tot 35 jaar (vanaf 2005).

Tabel 1.

Evolutie pensioenhervorming, leeftijd- en loopbaanvoorwaarden (België, 2012-2016)

Datum	Minimumleeftijd	Loopbaanvoorwaarde	Uitzonderingen lange loopbanen
2012	60 jaar	35 jaar	/
2013	60,5 jaar	38 jaar	60 jaar, bij loopbaan van 40 jaar
2014	61 jaar	39 jaar	60 jaar, bij loopbaan van 40 jaar
2015	61,5 jaar	40 jaar	60 jaar, bij loopbaan van 41 jaar
2016	62 jaar	40 jaar	60 jaar, bij loopbaan van 42 jaar; 61 jaar, bij loopbaan van 41 jaar

Bron: RVP (2012)

Toekomstige regelgeving

Met de pensioenhervorming van Di Rupo I worden zowel de intredeleeftijd als de loopbaanvoorwaarden voor het vervroegd rustpensioen opgetrokken. Tabel 1 geeft de evolutie van de minimumleeftijden en loopbaanvoorwaarden overzichtelijk weer. Vanaf 2013 tot en met 2016 wordt de minimumleeftijd voor een vervroegd rustpensioen jaarlijks verhoogd met een half jaar. Dit betekent dus een minimumleeftijd van 60,5 jaar in 2013, 61 jaar in 2014, 61,5 jaar in 2015 en 62 jaar in 2016. Tegelijkertijd wordt ook de loopbaanvoorwaarde strenger. In 2013 zullen minstens 38 en in 2014 minstens 39 loopbaan jaren nodig zijn voor een vervroegd pensioen. Vanaf 2015 geldt een minimum van 40 loopbaan jaren.

Voor werknemers met een lange loopbaan worden uitzonderingen voorzien. Zo zal men in 2013 en 2014 nog steeds op 60 jaar vervroegd op rustpensioen kunnen indien er 40 loopbaan jaren werden behaald. In 2015 is rustpensioen op 60 mogelijk met 41 loopbaan jaren. Vanaf 2016 zijn 42 loopbaan jaren vereist om op 60 jaar met rustpensioen te gaan. Vanaf 2016 kan men ook op 61 jaar vervroegd met pensioen als er 41 loopbaan jaren op de teller staan. Intreden in rustpensioen op 60 of 61 jaar blijft dus mogelijk wanneer men alsnog over voldoende loopbaan jaren beschikt.

De nieuw gepensioneerden

De analyses voor deze bijdrage steunen op een steekproef van een derde van de loontrekkenden die in 2007 in België in rustpensioen gingen.² Omdat we geen informatie hebben over actieve periodes

als ambtenaar of zelfstandige, selecteerden we een steekproef van personen met een zuivere werknemersloopbaan.³ Gemengde loopbanen, waarin periodes als werknemer afgewisseld werden met periodes als zelfstandige of ambtenaar, worden niet in rekening genomen.

Voor de analyse weerhielden we uit de steekproef enkel de personen tussen 60 jaar en de leeftijd van het wettelijk rustpensioen. In 2007 bedroeg de wettelijke rustpensioenleeftijd 65 jaar voor mannen en 64 jaar voor vrouwen. We bekomen zo een steekproef van 15 654 individuen, geboren tussen 1942 (mannen)/1943 (vrouwen) en 1947 die in 2007 op rustpensioen gingen. Dit zijn de 'nieuw gepensioneerden'.⁴ Mannen en vrouwen zijn nagenoeg evenredig vertegenwoordigd, met 52,8% mannen en 47,2% vrouwen.

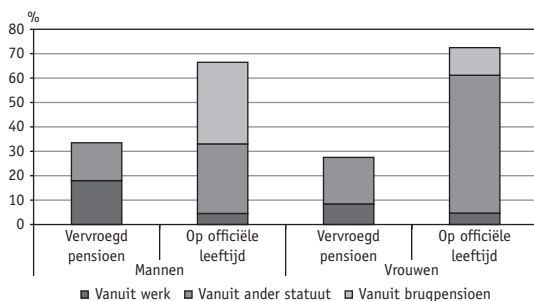
Aan de hand van de pensioenleeftijd delen we deze nieuw gepensioneerden verder op in twee klassen. We maken een onderscheid tussen zij die een vervroegd rustpensioen opnamen en zij die op de officiële pensioenleeftijd met rustpensioen gingen. In 2007 bedroeg de officiële pensioenleeftijd nog 65 jaar voor de mannen en 64 jaar voor de vrouwen. Beide klassen delen we nog verder op volgens het statuut dat aan het pensioen vooraf ging. Figuur 1 toont de verdeling bij mannen en vrouwen.

Van de mannen ging een derde (33,5%) vervroegd met rustpensioen. De rest ging op de officiële leeftijd met pensioen. Dit betekent echter niet dat zij tot de officiële pensioenleeftijd gewerkt hebben. Vaak hadden zij de arbeidsmarkt al sneller verlaten en bereikten zij via een 'omweg' het officieel rustpensioen. De helft (50,2%) van deze mannen was

eerder al uitgestroomd via een conventioneel brugpensioen. Nog eens 43% verliet de arbeidsmarkt vroegtijdig via andere niet-werkende statuten (bijvoorbeeld werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, inactiviteit). Slechts 6,8% van deze groep bleef effectief aan het werk tot aan de officiële pensioenleeftijd. Bij de mannen die vervroegd met rustpensioen gingen, lag dit percentage heel wat hoger. 53,7% van hen zette in het jaar voorafgaand aan het rustpensioen nog arbeidsprestaties neer.

Bij de vrouwen krijgen we een ander beeld. In 2007 ging 27,5% van de nieuw gepensioneerde vrouwen vervroegd op pensioen, van wie een derde (30,7%) vanuit werk. 72,5% van de vrouwen trad in op de officiële pensioenleeftijd. Net als bij de mannen hadden de meeste van deze vrouwen de arbeidsmarkt al sneller verlaten. Zij deden dit in beperktere mate via het brugpensioen (15,6%), maar des te vaker via andere statuten zoals werkloosheid of inactiviteit (77,9%). 6,5% werkte effectief door tot aan de officiële pensioenleeftijd. Het aandeel vervroegd en bruggepensioneerden was dus heel wat lager bij de vrouwen dan bij de mannen. Braes, Herremans & Sels (2011) stelden eerder al vast dat de beschouwde generatie vrouwen, geboren tussen 1943 en 1947, vaak wel op jonge leeftijd toetrad tot de arbeidsmarkt, maar eveneens een snelle (al dan niet tijdelijke) uittrede kende om de gezinszorg op zich te nemen. Op deze manier konden zij vaak niet de volledige loopbaan opbouwen die noodzakelijk was voor een brugpensioen of een vervroegd rustpensioen.

Figuur 1.
Verdeling van de steekproefpopulatie van nieuw gepensioneerden volgens uittredestelsel, naar geslacht (België; 2007)

Bron: CIMIRE en Datawarehouse AM&SB (Bewerking Steunpunt WSE)

Reële loopbaan van de vervroegd gepensioneerden

We houden verder enkel rekening met de werknemers uit de steekproef die in 2007 een vervroegd rustpensioen opnamen (30,7% van alle nieuw gepensioneerden). Bijna drie kwart (73,8%) van deze populatie was 60 jaar op het moment van pensionering. Bijna een op de tien (9,4%) was 61 jaar. Boven de leeftijd van 61 nam het aandeel vervroegd gepensioneerden steeds verder af. Deze trend is bij mannen en vrouwen erg gelijkwaardig.

Tabel 2 geeft ons een zicht op de lengte en samenstelling van de reële loopbaan van de man of vrouw die in 2007 vervroegd met rustpensioen ging. Het totaal aantal gepresteerde jaren werd bekomen door alle gepresteerde dagen doorheen de loopbaan te sommeren en af te zetten ten opzichte van een voltijds jaar van 312 dagen.⁵ Op deze manier krijgen we zicht op het totaal aantal voltijds gepresteerde jaren bekomen doorheen de gehele loopbaan. Voor de gelijkgestelde dagen gingen we gelijkaardig te werk. Alle gelijkgestelde dagen doorheen de loopbaan werden afgezet ten opzichte van een voltijds jaar. De inactieve jaren bekomen we vervolgens door het verschil te maken tussen de totale lengte van een loopbaan⁶ en de som van de gepresteerde en gelijkgestelde jaren. Perioden tijdens de loopbaan waarop men niet aan het werk was en die niet gelijkgesteld waren, vallen onder de noemer inactieve jaren. De loopbaan valt dus als het ware uit elkaar in voltijds equivalente perioden van gepresteerde, gelijkgestelde en inactieve jaren.

Allereerst stellen we vast dat de loopbanen van mannen en vrouwen die vervroegd op pensioen gingen gemiddeld een goede 43 jaar lang zijn. Gemiddeld 43,2 jaar voor de mannen en 43,6 jaar voor de vrouwen. De loopbanen van vrouwen zijn echter heel anders samengesteld dan deze van mannen, zoals tabel 2 aantoont.

De mannen met een vervroegd pensioen bereiken gemiddeld 32,9 voltijds equivalente gepresteerde jaren (van 312 dagen). Bij de vrouwen bleef dit beperkt tot gemiddeld 26,6 gepresteerde jaren. Een significant verschil ($F(1, 4804) = 794,93; p < 0,0001$) dat we ook weerspiegeld zien in de

Tabel 2.

Reële lengte en samenstelling van de loopbaan van vervroegd gepensioneerden, uitgedrukt in voltijds equivalente jaren (België; steekproef nieuw gepensioneerden 2007)

	Gemiddelde	Mediaan	Standaard-deviatie	Q1	Kwartielen Q2	Q3
Mannen	43,2					
Gepresteerde jaren	32,9	34,3	6,7	29,9	34,3	37,4
Gelijkgestelde jaren	6,5	3,6	7,4	0,7	3,6	10,2
Inactieve jaren	3,8	3,6	1,8	2,7	3,6	4,4
Vrouwen	43,6					
Gepresteerde jaren	26,6	27,8	8,9	20,7	27,8	33,5
Gelijkgestelde jaren	12,7	11,7	9,7	3,8	11,7	20,3
Inactieve jaren	4,3	3,4	3,2	2,1	3,4	5,6

Bron: CIMIRE en Datawarehouse AM&SB (Bewerking Steunpunt WSE)

mediane waarden (34,3 gepresteerde jaren bij mannen ten opzichte van 27,8 bij vrouwen).

Bij de gelijkgestelde jaren zijn het de vrouwen die de bovenhand nemen. De mannen in vervroegd rustpensioen vulden gemiddeld 6,5 voltijds equivalente jaren van de loopbaan met gelijkgestelde dagen. Vrouwen bekomen gemiddeld bijna dubbel zoveel gelijkgestelde jaren, in totaal 12,7 jaar. Opnieuw een significant verschil ($F(1, 4804) = 631,19$; $p < 0,0001$). Dit verschil komt sterk tot uiting bij de kwartielverdeling (zie tabel 2).

De resterende perioden binnen de loopbaan zijn de inactieve jaren. Hier zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen kleiner, maar nog steeds significant ($F(1, 4804) = 54,41$; $p < 0,0001$). De mannen die vervroegd op pensioen gingen, kwamen gemiddeld aan 3,8 inactieve jaren ten overstaande van 4,3 inactieve jaren bij de vrouwen.

Pensioenloopbaan van vervroegd rustgepensioneerden

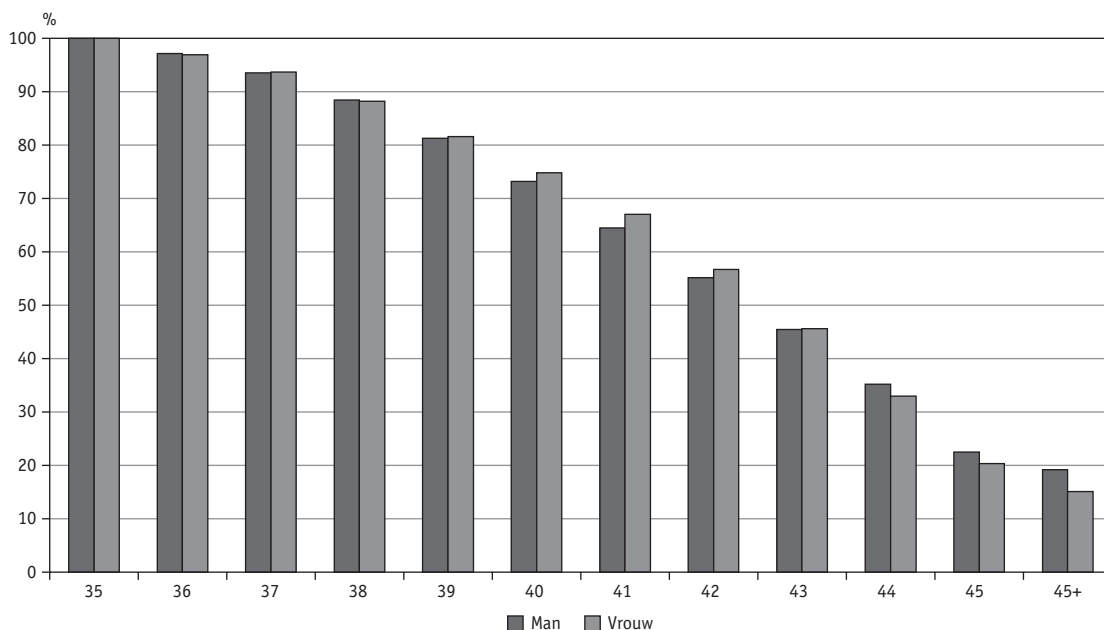
Zonet bekeken we de reële loopbanen van de vervroegd gepensioneerden waarin soortgelijke periodes werden samengedrukt tot voltijdse jaren. Voor de berekening van de *pensioenloopbaan* wordt echter een andere afbakening gehanteerd. Voor een

vervroegd pensioen moet men een minimum aantal loopbaanjaren verzamelen waarbij een loopbaanjaar gelijk staat aan een kalenderjaar met minstens 104 actieve (gepresteerde of gelijkgestelde) dagen. Voor de berekening van de pensioenloopbaan worden er dus geen periodes doorheen de loopbaan samengedrukt en is het van belang 'wanneer' de gepresteerde dagen werden neergezet of gelijkstellingen werden bekomen. Jaren waarin de som van gepresteerde en gelijkgestelde dagen onder de 104 dagen blijft, komen immers niet in aanmerking voor de berekening van de pensioenloopbaan.

Figuur 2 toont het aandeel vervroegd gepensioneerde mannen en vrouwen dat een bepaald aantal pensioenloopbaanjaren wist te realiseren. Aangezien we enkel de vervroegd gepensioneerden bekijken, slaagde iedereen erin om 35 loopbaanjaren neer te zetten. Dit is de minimumvoorwaarde (nog tot en met 2012) om vervroegd in rustpensioen te gaan. Meer dan 80% van zowel mannen als vrouwen in vervroegd rustpensioen liet minstens 39 loopbaanjaren optekenen. Bijna drie kwart (73,9%) behaalde 40 loopbaanjaren of meer, en meer dan de helft (55,8%) minstens 42 loopbaanjaren. 19,2% van de mannen en 15,1% van de vrouwen slaagden erin zelfs 45 loopbaanjaren of meer te bekomen, een surplus van ruim 10 loopbaanjaren ten opzichte van de vereisten om vervroegd in te treden.⁷ In aantal loopbaanjaren is het verschil tussen mannen en vrouwen erg klein en niet significant ($F(1, 4804) = 0,08$; $p > 0,5$).

Figuur 2.

Cumulatieve verdeling van de vervroegd gepensioneerden volgens het aantal pensioenloopbaanjaren (minimum 104 actieve dagen per jaar), naar geslacht (België; steekproef nieuw gepensioneerden 2007)

Bron: CIMIRE en Datawarehouse AM&SB (Bewerking Steunpunt WSE)

De pensioenloopbaan bestaat dus uit loopbaanjaren met minstens 104 actieve dagen. Deze pensioenloopbaan kunnen we vervolgens verder opdelen in gepresteerde en gelijkgestelde dagen. Hiervoor sommeren we *alle* gepresteerde en gelijkgestelde dagen van alle in aanmerking komende loopbaanjaren. Gemiddeld bestond een pensioenloopbaan bij mannen voor 84,1% uit gepresteerde dagen en voor 15,9% uit gelijkgestelde dagen. Bij vrouwen was dat respectievelijk 68,9% en 31,1%. De gelijkgestelde periodes dragen dan ook substantieel bij aan de pensioenloopbaan van vervroegd gepensioneerden, en vooral dan bij de vrouwen.

In figuur 3 krijgen we bijkomende informatie over het belang van gelijkgestelde dagen in de samenstelling van de pensioenloopbaan. In deze figuur wordt het aantal loopbaanjaren weergegeven waarin gelijkgestelde dagen 'noodzakelijk' waren om een pensioenloopbaan van 35 jaar te bereiken. Het gaat met andere woorden om het *aantal loopbaanjaren waarin gelijkgestelde dagen nodig waren om*

de drempel van 104 actieve dagen te behalen. Het is dus dankzij de gelijkgestelde dagen dat deze jaren in aanmerking kwamen voor de loopbaanberekening van het vervroegd pensioen. Zonder deze gelijkgestelde dagen zou niet voldaan zijn aan de loopbaanvoorwaarde van 35 jaar en zouden de betrokkenen niet in aanmerking gekomen zijn voor vervroegd pensioen.

72,6% van de mannen met een vervroegd rustpensioen had geen gelijkgestelde dagen nodig om tot 35 loopbaanjaren te komen. Dit wil zeggen dat zij 35 loopbaanjaren bereikten waarin minstens 104 dagen effectief gewerkt werd. Het is evenwel goed mogelijk dat zij tijdens deze loopbaanjaren ook gelijkgestelde dagen opbouwden, maar dan steeds bovenop deze 104 (of meer) gepresteerde dagen. Op deze manier waren de gelijkgestelde dagen niet doorslaggevend om tot 35 pensioenloopbaanjaren te komen. Bij de vrouwen had ongeveer vier op de tien (42%) geen 'hulp' nodig van gelijkgestelde dagen om vervroegd op rustpensioen te kunnen.

In alle andere gevallen waren gelijkgestelde dagen wel noodzakelijk in een of meerdere van de 35 benodigde loopbaan jaren. Zonder deze gelijkgestelde dagen zou in een of meerdere jaren de ondergrens van 104 actieve dagen niet gehaald zijn. Zonder het in rekening nemen van gelijkgestelde dagen zou er voor deze personen (27,4% van de mannen en 58% van de vrouwen) geen vervroegd pensioen mogelijk geweest zijn. Het aantal loopbaan jaren waarbij gelijkgestelde dagen nodig waren, wordt in figuur 3 in klassen weergegeven.

14,9% van de mannen en 18,1% van de vrouwen uit de steekproef hadden in 1 tot 5 loopbaan jaren nood aan gelijkgestelde dagen. Zonder gelijkgestelde dagen zouden deze werknemers 1 tot 5 loopbaan jaren verliezen, en zo ook het recht op vervroegd pensioen. In de klasse van 11 tot 20 loopbaan jaren is het hoge aandeel vrouwen opvallend. Hier bevindt zich bijna een vijfde (17,3%) van de vrouwen uit de steekproef, ten overstaande van een twintigste (4,7%) van de mannen. In deze

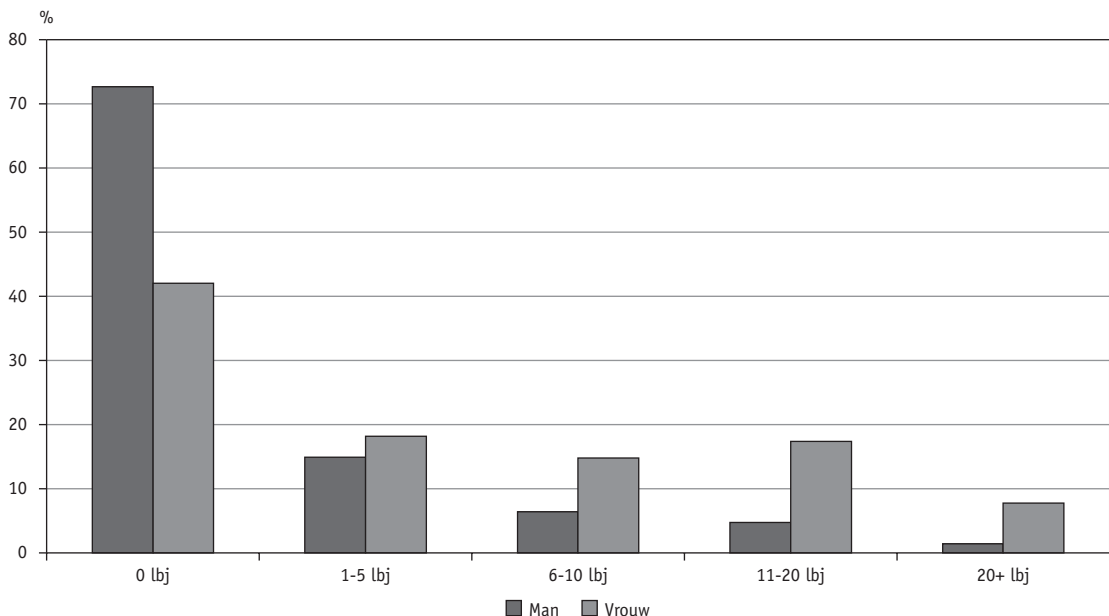
klasse waren in 11 tot 20 (van de 35 benodigde) loopbaan jaren gelijkgestelde dagen noodzakelijk om tot de drempelwaarde van 104 actieve dagen te komen. In de laatste klasse (20+) waren gelijkgestelde dagen nodig voor de grote meerderheid van de 35 benodigde loopbaan jaren. Voor meer dan 20 loopbaan jaren waren de gepresteerde dagen alleen onvoldoende om tot 104 actieve dagen te komen. In deze klasse bevindt zich 7,7% van de vrouwen en 1,4% van de mannen. Abstractie makend van de gelijkgestelde dagen zouden deze personen meer dan 20 pensioenloopbaan jaren verliezen, en zo ook het recht op vervroegd pensioen.

Impact pensioenhervorming

Op basis van de steekproef van vervroegd gepensioneerden uit 2007 kunnen we ook nagaan wat de potentiële impact is van de eerder besproken pensioenhervormingen. Hiervoor passen we de toekomstige criteria om vervroegd te pensioneren toe op

Figuur 3.

Verdeling van de vervroegd gepensioneerden volgens het aantal loopbaan jaren (lbj) waarin gelijkgestelde dagen noodzakelijk waren om 35 pensioenloopbaan jaren (van 104 actieve dagen) te bereiken (België; steekproef nieuw gepensioneerden 2007)

Bron: CIMIRE en Datawarehouse AM&SB (Bewerking Steunpunt WSE)

een populatie uit het verleden. We gaan na of de steekproefpersonen op basis van de nieuwe criteria nog steeds in aanmerking zouden (kunnen) komen voor een vervroegd rustpensioen. We brengen met andere woorden in kaart wie er op koers lag om ook volgens de nieuwe regelgeving vervroegd met pensioen te kunnen. Gezien we vertrekken van rustgepensioneerden uit 2007, moeten we in het achterhoofd houden dat de loopbaan kenmerken van diverse generaties kunnen verschillen. Zo kunnen we verwachten dat de loopbanen van vrouwen die in de nabije toekomst in rustpensioen gaan beduidend meer werkperiodes en minder inactieve periodes zullen vertonen. We kunnen er ook vanuit gaan dat de vroege intrede op de arbeidsmarkt, die we bij de beschouwde populatie vaststellen, zich als gevolg van studieduurverlenging niet zal herhalen bij volgende cohortes. De impact van deze veranderende participatiepatronen brengen we niet in rekening in de analyse.

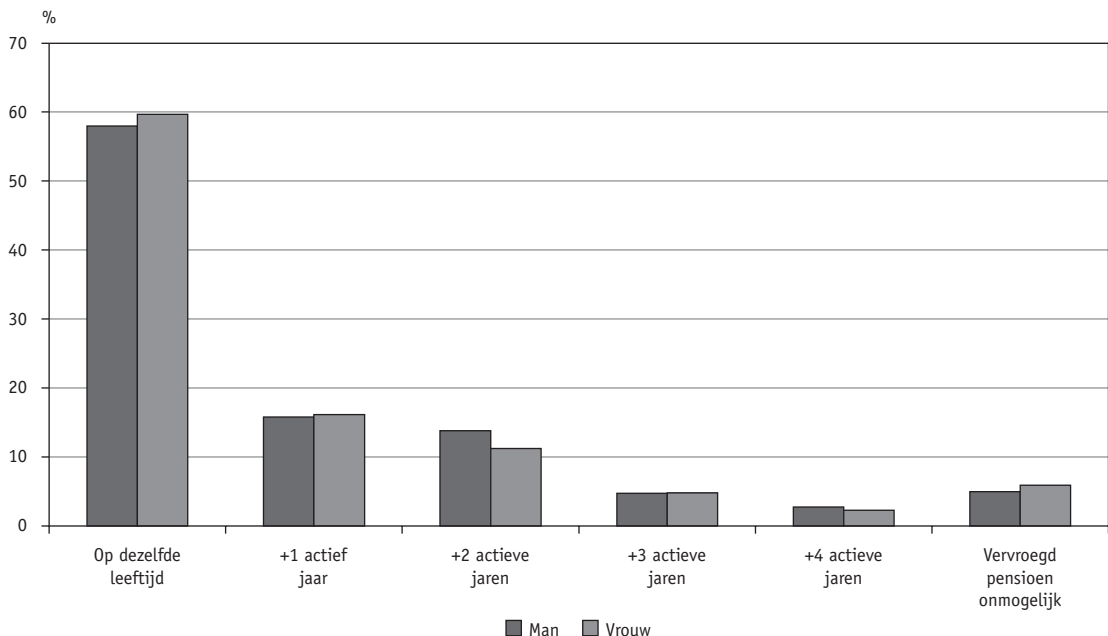
Figuur 4 toont het effect van de nieuwe regelgeving die geldig is vanaf 2016. Voor 5% van de mannen

en 5,9% van de vrouwen die in 2007 vervroegd pensioneerden, zou er volgens de regelgeving van 2016 geen vervroegd pensioen meer mogelijk zijn. Deze personen zouden er niet in slagen om nog voldoende loopbaan jaren te verzamelen voor een vervroegd pensioen. Zij zouden met de nieuwe regelgeving pas op de officiële leeftijd met rustpensioen kunnen.

Ongeveer 95% van de vervroegd gepensioneerden in 2007 zat daarentegen wel op koers om alsnog voldoende loopbaan jaren te verzamelen voor een vervroegd pensioen volgens de nieuwe criteria. Bijna 60% (58% van de mannen en 59,7% van de vrouwen) van de vervroegd gepensioneerden in 2007 zou zelfs in staat zijn om nog steeds op exact dezelfde leeftijd met pensioen te gaan. Velen voldeden in 2007 aan de uitzondering voor 'lange loopbanen' en zouden daardoor nog steeds op 60 jaar (met 42 loopbaan jaren) of 61 jaar (met 41 loopbaan jaren) met pensioen kunnen. Toch moeten we voorzichtig zijn om dit ook naar de toekomst te projecteren. Door de uitgestelde arbeidsmarktintrede bij nieuwe

Figuur 4.

Mogelijkheden van de steekproefpersonen – die in 2007 vervroegd pensioneerden – om ook volgens de nieuwe criteria nog vervroegd op pensioen te kunnen, naar geslacht (België; steekproef nieuw gepensioneerden 2007)

Bron: CIMIRe en Datawarehouse AM&SB (Bewerking Steunpunt WSE)

(hogergeschoolde) generaties wordt het belang van deze 'lange loopbanen' voor toekomstig gepensioneerden wellicht overschat.

De andere 40% van de vervroegd gepensioneerden in 2007 zou wel enkele jaren langer actief moeten zijn om ook volgens de nieuwe criteria nog vervroegd te kunnen pensioneren. Voor 15,8% van de mannen en 16,2% van de vrouwen zou 1 bijkomend jaar (van prestaties of gelijkstellingen) volstaan om nog vervroegd te kunnen pensioneren. 13,8% van de mannen en 11,2% van de vrouwen zou 2 loopbaanjaren extra moeten neerzetten. Een 7% van de steekproef zou 3 of 4 jaren langer actief moeten blijven, om uiteindelijk toch nog voor 65 hun rustpensioen op te kunnen nemen. Neefs, Herremans & Sels (2012) berekenden dat de potentiële impact hiervan op de werkzaamheidsgraad van 55-plussers eveneens substantieel is. Een belangrijke voorwaarde hierbij is uiteraard dat de betrokken werknemers ook effectief langer blijven werken en zich niet via andere uitredstelsels (zoals brugpensioen) vroegtijdig terugtrekken. Bij

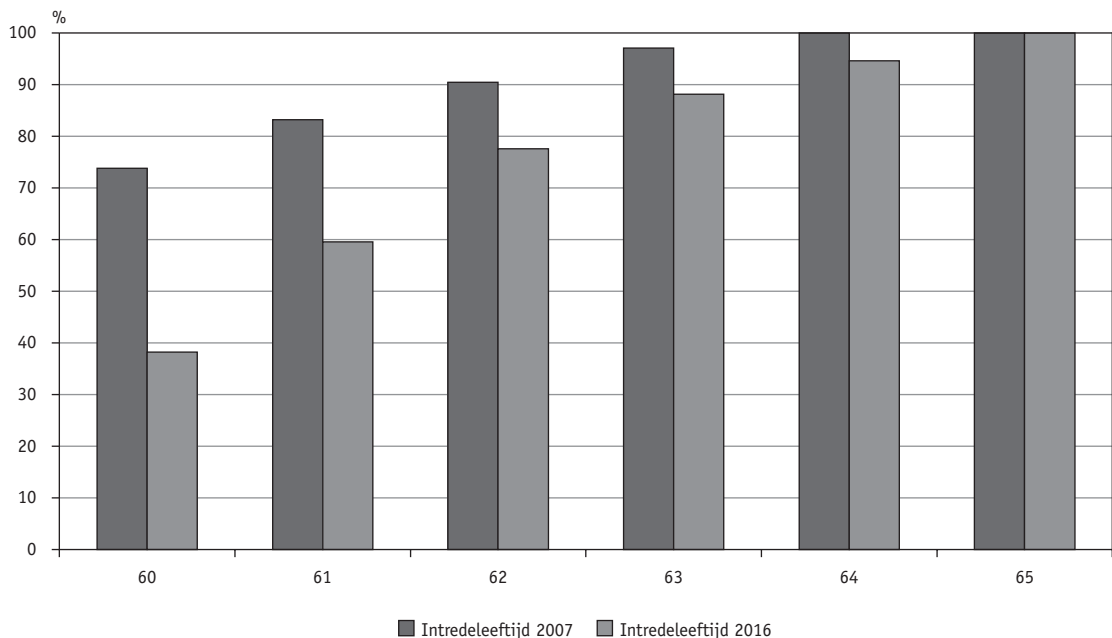
een analyse van de pensioenhervorming van 1996 kwam een 'verlenging van de huidige (werkende of inactieve) positie' alvast naar voor als de meest waarschijnlijke uitkomst na het optrekken van de pensioenleeftijd voor vrouwen (Herremans, 2006). Het aandeel vrouwen die effectief doorwerkten tot aan de officiële pensioenleeftijd bleef stabiel doorheen de hervorming.

Het effect op de globale werkzaamheidsgraad (20-64 jaar) is nog moeilijker in te schatten omdat dit mede bepaald wordt door de algemene conjunctuur en de te verwachten jobcreatie. Volgens het Federaal Planbureau (2012) zou de toename van de beroepsbevolking (gestimuleerd door de pensioenhervorming) op middellange termijn alvast niet volledig geabsorbeerd worden door de creatie van bijkomende banen. Hierdoor neemt de werkloosheid verder toe in 2013 en 2014.

De informatie uit figuur 4 kan nog op een andere manier worden voorgesteld. In plaats van te kijken naar de actieve jaren die aan de loopbaan moeten

Figuur 5.

Cumulatieve verdeling van de vervroegd gepensioneerden volgens intredeleeftijd in rustpensioen, via de regelgeving van 2007 en 2016 (België; steekproef nieuw gepensioneerden 2007)

Bron: CIMIRE en Datawarehouse AM&SB (Bewerking Steunpunt WSE)

worden toegevoegd, kan ook de intredeleeftijd in rustpensioen volgens beide regelgevingen worden vergeleken. Dit toont de potentiële impact van de pensioenhervorming op de pensioenleeftijd. Figuur 5 geeft cumulatief de pensioenleeftijd weer voor de steekproefpopulatie volgens de regelgeving van 2007 en 2016. Voor die laatste gaat het om een potentiële pensioenleeftijd, waar de bijkomende actieve jaren (zoals weergegeven in figuur 4) reeds in vervat zitten. We gaan er dus van uit dat de betrokkenen wel degelijk actief blijven tot ze voldoende loopbaanjaren hebben opgebouwd om (vervroegd) met pensioen te kunnen (volgens de criteria van 2016).

In 2007 was bijna drie vierde (73,8%) van de beschouwde populatie vervroegd gepensioneerd reeds op 60 met pensioen. Op 61 jaar was dat al 83,2% en op 62 jaar reeds 90,4%. Volgens de criteria van 2016 zou het voor vier op de tien (38,2%) uit de steekproef nog steeds mogelijk zijn om op een leeftijd van 60 jaar te pensioneren (op basis van de uitzondering voor lange loopbanen). Op 61 jaar zou 59,6% nog in aanmerking komen, op 62 jaar 77,6% en op 63 jaar 88,1%. Op de leeftijd van 64 zou tot 94,6% met pensioen kunnen. De overige 5,4% zou moeten wachten tot de officiële pensioenleeftijd van 65 om van het rustpensioen te kunnen genieten. Zoals we al eerder zagen, zat niet iedereen op koers om ook volgens de nieuwe criteria nog vervroegd met pensioen te kunnen gaan. Figuur 5 toont ons duidelijk dat intrede in rustpensioen op een prille 60 jaar schaarser wordt en dat de gemiddelde pensioenleeftijd opschuift.

Conclusie

We staan aan de vooravond van een belangrijke hervorming van het vervroegd rustpensioen. De leeftijd en loopbaanvoorwaarden voor een vervroegd pensioen worden geleidelijk opgetrokken. In deze bijdrage hebben we de implicaties van de nieuwe regelgeving op het aantal vervroegd gepensioneerd weergegeven. Hiervoor konden we gebruik maken van een steekproef van nieuw gepensioneerde werknemers die in 2007 vervroegd met pensioen gingen.

Op basis van de loopbaangegevens van deze steekproef stelden we vast dat vervroegd rustpensioen voor de ruime meerderheid die aan de huidige regels voldoet ook in de toekomst nog mogelijk zou

zijn. Toch had 5,4% van de bestudeerde generatie vervroegd gepensioneerd onvoldoende loopbaanjaren opgebouwd om ook onder de nieuwe regelgeving nog vervroegd met pensioen te kunnen. Bovendien zou 40% van de vervroegd gepensioneerd het rustpensioen moeten uitstellen met een of meerdere jaren. Een vijfde zou minstens 2 jaar langer actief moeten blijven om nog in aanmerking te komen. Dat zes op de tien toch nog de mogelijkheid zouden hebben om op dezelfde leeftijd uit te treden, is in belangrijke mate toe te schrijven aan de uitzondering voor lange loopbanen. Hierdoor blijft vervroegd pensioen op 60 en 61 jaar nog steeds mogelijk. We kunnen er echter vanuit gaan dat het belang van deze 'lange loopbanen' zal afnemen gezien de aankomende generaties gemiddeld alsnog langere studies en dus hogere arbeidsmarktintredeleeftijden zullen laten optekenen. Hierdoor zal de 'loopbaanteller' pas later op gang komen waardoor we in de toekomst op de leeftijd van 60 jaar wellicht een dalend aandeel lange loopbanen zullen registreren.

Het nieuwe systeem resulteert dus niet noodzakelijk in een substantiële afbouw van het aantal vervroegd gepensioneerd. Toch zullen heel wat werknemers zich verplicht zien om enkele jaren langer actief te blijven op de arbeidsmarkt. Indien de betrokken werknemers tijdens de extra loopbaanjaren ook echt aan de slag blijven, kan de nieuwe pensioenhervorming wel degelijk bijdragen aan een substantieel hogere werkzaamheidsgraad bij 55-plussers. Voor een ruimer positief arbeidsmarkteffect (stimuleren van de globale werkzaamheidsgroei) is het bovendien noodzakelijk dat de algemene jobcreatie het aanbodeffect van de pensioenhervorming (en andere maatregelen) overtreft. Door de conjunctuurverzwakking is dit echter weinig waarschijnlijk in de eerstvolgende jaren. Hierdoor zal de werkloosheid naar alle waarschijnlijkheid in eerste instantie verder stijgen. Zodra de economie zich herstelt, kan de pensioenhervorming mogelijk wel een aanzuigefect creëren ('supply creates its own demand') en op die manier de werkzaamheidsgroei naar een hoger niveau tillen.

*Stijn Braes
Wim Herremans
Luc Sels
Steunpunt WSE*

Noten

1. De loopbaan die in aanmerking wordt genomen voor de loopbaanvoorwaarde (35 jaar) wijkt af van de loopbaan die in aanmerking wordt genomen voor de berekening van het (bedrag van het) rustpensioen van de werknemer.
2. Het gaat om data uit de pensioenloopbaangegevensbank van CIMiRe. Deze databank bevat gegevens over de opbouw en samenstelling van de loopbanen van werknemers.
3. De afbakening van zuivere werknemersloopbanen gebeurde via het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming. Diegene die het werknemersrustpensioen combi-neerden met een pensioen als ambtenaar of zelfstandige werden uitgesloten.
4. Bij de vervroegd gepensioneerden werden bovendien enkel diegenen weerhouden die minimum 35 pensioenloopbaan-jaren konden voorleggen. Dit is gelijk aan de wettelijke ondergrens om in 2007 vervroegd met pensioen te kunnen gaan. Hierdoor werden bijkomend een aantal uitzonderin-gen of anomalieën verwijderd uit de steekproef.
5. We topten af op een maximum van 312 gepresteerde en gelijkgestelde dagen per jaar, oftewel een voltijds jaar.
6. De lengte van de loopbaan wordt beschouwd als het verschil tussen het moment van intrede op de arbeidsmarkt en de intrede in rustpensioen.
7. De Studiecommissie voor de vergrijzing bekomt in het ver-slag 2011 (Hoge Raad van Financiën, 2011) een veel hoger aandeel lange loopbanen voor vervroegd gepensioneer-den. Hiervoor werd er echter uitgegaan van een andere

methodologie die een loopbaanjaar ziet als een jaar met minstens één actieve dag. Dit in tegenstelling tot het door ons gebruikte minimum van 104 actieve dagen.

Bibliografie

- Braes, S., Herremans, W. & Sels, L. 2011. De m/v loopbaan(kloof). Een reconstructie van de loopbaan-opbouw van recent gepensioneerden. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 21(3), 13-19. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- Federaal Planbureau. 2012. *Economische vooruitzichten 2012-2017. Voorlopige versie. Mei 2012*. Brussel: Federaal Planbureau.
- Herremans, W. 2006. Pension reform and pension paths: the Belgian case. In N. van den Heuvel, W. Herremans, P. van der Hallen, C. Erhel & P. Courtioux (Eds), *De arbeidsmarkt in Vlaanderen. Special Issue. Active ageing, early retirement and employability*. Leuven: Steunpunt Werkgelegenheid, Arbeid en Vorming.
- Hoge Raad van Financiën. 2011. *Studiecommissie voor de vergrijzing. Jaarlijks verslag*.
- Neefs, B., Herremans, W. & Sels, L. 2012. De doelstelling binnen handbereik? Potentiële tewerkstellingseffec-ten van een hervorming van de uitredestelsels. *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 22(2). Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- RVP. 2012. *Pensioenhervorming. Bepalingen inzake ver-vroegd pensioen*. <http://www.onprvp.fgov.be/nl/profes/news/pages/reform.aspx>